

MEŞRUTİYET MATBUATI (1324-1325) / II*

Haz. Ali Birinci

41. *Celâli*: Nazilli ahalisinden ve tebaayı Osmaniyeden Osman Fikri, Aydın, Tr, günlük.
42. *Ceride*: Yanya Maarif Müdür-i esbâk Saadetlû Mahmud Celâleddin Bey, İstanbul, Tr, günlük. Abdülhak Şinasi Hisar ve Selim Nüzhet Gerçek'in babası M. Celâleddin tarafından haftalık çıkarılan bir gazetedir. 15 Ekim 1908-19 Ağustos 1909 (2 Teşrin-i evvel 1324-6 Ağustos 1325) tarihleri arasında ilk sene 38; ikinci sene 48 sayı çıkarılmıştır (Ziyad Ebuzziya, "Ceride", T.DV.İA. İstanbul, 1993, C. 7, s. 403-404; Necmetin Türinay, Abdülhak Şinasi Hisar, İstanbul, 1988, s. 37; RMM XI-1908, s. 567; I. s. 56; II. s. 37; TBMM, s. 38; S.Ö., s. 497).
43. *Ceride-i Rüşumiye*: Galata Emtia-yı Ecnebiye Başkâtibi Harunu'r-Reşid Efendi, İstanbul, Tr, şimdilik ayda bir, ileride onbeş günde veya haftada bir (RMM, I-II-1909, s. 174, I., 62; II. 39, S.Ö., s. 498).
44. *Ceride-i Sûfiyye: Tercüman-ı Hakikat* gazetesi heyet-i tahririyesinden Hüseyin Kâzım Efendi, İstanbul, Tr, günlük. 2. Meşrutiyet devrinde çıkan tasavvufî dergilerden en uzun ömürlü olanıdır. 19 Mart 1909-1 Eylül 1919 tarihleri arasında haftalık, iki haftalık ve tekrar haftalık olmak üzere 161 sayı çıkmıştır. (Geniş bilgi için: Mustafa Kara, "Ceride-i Sûfiyye", TDV. İA, İstanbul, 1993, C. 7, s. 410; I., s. 62; II., s. 39; S.Ö., s. 498; TBMM, s. 38).
45. *Ceride-i Vakfiye*: Evkaf Sicill-i Ahvâl ve İstatistik Kalemi Müdürü Ziyaeddin Bey, İstanbul, Tr, haftalık (RMM, I-II-1909, s. 174; I., s. 63; II., s. 39).
46. *Ciddî Gazete*: Numune-i Terakki Mektebi Müessisi Mehmed Nâdir, İstanbul, Tr, haftada bir veya iki. Kataloglarda sadece birinci 2 Aralık 1908 (20 Teşrin-i sâni 1324) nüshası çıkmıştır. M. Nâdir devrin ünlü matematikçilerindendir (II., s. 40; S.Ö., s. 498).
47. *Ciddiyet*: Yorgaki Efendi, İstanbul, şimdilik Tr, bilâhare Tr-R. Sadece 3 Nisan 1909 (21 Mart 1325) tarihli nüshası kütüphane kataloglarına girmiştir. Rum İrfan-ı Siyasî Kulübü-

* Birinci kısım için bkz. *Kebikeç*, Sayı: 2 (1995), s. 143-147.

- nün neşir organıydı (I., s. 64; II., s. 40).
48. *Cihan*: Matbaacı Mihran Efendi, İstanbul, Tr. günlük. Gazetenin sadece ilk üç sayısı kataloglara girmiştir. Ünlü matbaacı Mihran (Acun, Kayseri, 1870-İstanbul, 1936) tarafından çıkarılmıştır (Mihran Acun için: "Cihan Kütüphanesi", İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, 1965, C. 7, s. 3569; "Kitapçı Mihran Öldü", Kitap ve Kitapçılık, Sayı 22 (15 İlkânun 1936, s. 4; *Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi*, İstanbul, 1974, C. 4, s. 1434; Gazete için: I., s. 64; II., s. 40-41).
49. *Cihan*: İzmir'de Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi sahibi Salih Zeki, İzmir, Tr., günlük. S. Z. Ekimci'nin (Öl. İstanbul, 1952) bu gazetesi kataloglarda görülüyor (Salih Zeki Bey için: Türkiye Ansiklopedisi, Ankara, 1957, C. V, s. 55).
50. *Cingöz*: *Şems* gazetesi sahibi Hüseyin, İstanbul, Tr., Musavver, haftada iki defa. 26 Ağustos-26 Eylül 1324 (8 Eylül-9 Ekim 1908) günleri arasında yedi sayı çıkan bu mizah mecmuası kataloglara girmiştir. (I., s. 65; II., s. 41, Özege, s. 499). Hakkında M.S. Çapanoğlu (*Basın Tarihimizde Mizah Dergileri*, İstanbul, 1970, s. 73-74) bilgi vermiştir. Sermuharriri Mehmet Asaf (M.S. Çapanoğlu, *80 Yıllık Gazetecimiz Asaf Konseitiçi*, İstanbul, 1961, s. 48). Ayrıca bkz.: RMM, X-1908, s. 311.
51. *Cuma*: Ravza-i İrfan Mektebi Müdürü Ahmed Hamdi Bey, İstanbul, Tr. günlük. A. Hamdi Bey aynı zamanda gazetenin sermuharririydi. İlk iki sayısı için: I., s. 66; II., s. 41). Haftalık çıkmıştır. Ayrıca bkz.: RMM, XI-1908, s. 563.
52. *Curcuna*: *Musavver Terakki ve Geveze* gazeteleri sahibi imtiyazı Kirkor Faik, İstanbul, Tr. günlük. 1911 senesinde salı ve cuma günleri çıkarılmıştır. Özege'de (s. 499) son sayısı 10 numaralıdır (I., s. 67; II., s. 52).
53. *Çapkın*: İzmir'de Yemiş Çarşısı'nda mukim ticaret ve vekâletle meşgûl Hancızâde Mehmed Sabri Efendi, Aydın, Tr. günlük. İzmir'de basılan gazetenin iki sayısı biliniyor (II., s. 43).
54. *Çerkes*: Galata'da Selânik Hanı'nda mukim tebaa-yı Osmaniye'den Muhiddin Efendi, İstanbul, Tr. Musavver, günlük.
55. *Çiftçi*: Halkalı Ziraat Mektebi muallimlerinden Ahmed Muhtar Efendi, İstanbul, Tr. Musavver. Haftalık. Osmanlı Ziraat Cemiyeti'nin yayın organıdır. İlk sayısı 12 Nisan 1909 (30 Mart 1325) tarihini taşıyan mecmua 1928 senesine kadar aralıklarla çıkmıştır (I., s. 71; II., s. 45).
56. *Çiftlik*: Selânik baytar müfettiş-i sâbıkı ve Mülkiye Baytar Mektebi Muallimlerinden ve Türkçe haftalık *Ziraat Gazetesi* sahibi Civani Efendi, İstanbul, Tr., Musavver, günlük.
57. *Dalkavuk*: Mekteb-i Mülkiye mezunlarından Mahmud Kenan Efendi, İstanbul, Tr., Musavver, günlük. Şimdilik haftada üç defa. Meşrutiyet'in ilânından sonra ilk sayısı 12 Eylül 1908'de (30 Ağustos 1324) 25 numaralı son sayısı ise 6 Mart 1909'da (21 Şubat 1324) çıkarılmıştır. Mahmud Kenan (1873-23 Aralık 1933) ve mecmuası hakkında kâfi derecede bilgi bulunmaktadır (A. Çankaya, age, III. cild, s. 544-545; M.S. Çapanoğlu, age, s. 96-99). Mecmuanın koleksiyonları kütüphanelerde bulunmaktadır (I., s. 76; II., s. 48; Özege, s. 502; TBMM, s. 47). Hakkında Fransızca neşriyata da (RMM, X-1909, s. 330) rastlanmaktadır.

58. *Darbe*: Nasuhîzâde Ömer Hayri, İstanbul, Tr, günlük. Gazete, Meşrutiyet devrinin ünlü muhalif gazetesi *Şehrah*'ın (28 Nisan 1911) halkalarından birini teşkil etmiş ve 1911'de çıkarılmıştır. *Şehrah* Tunuslu Hayreddin Paşa'nın oğulları Tahir Hayreddin ile Mehmet Hayreddin beyler tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. *Darbe*'nin kapatılması üzerine aynı dizi başka gazetelerde devam etmiştir ki bunların en çok tanınmış *Alemdar*'dır (Geniş bilgi için: Ali Birinci, *Hürriyet ve İtilâf Fırkası*, İstanbul, 1990, s. 72-81). *Darbe* kütüphanelere girmiştir (I., s. 14; II., s. 241).
59. *Darüşşafaka*: Darüşşafaka mezunlarından ve Darü'l-muallimin-i Âliye ve Darüşşafaka muallimlerinden Hasan Ferid, İstanbul, Tr, haftada veya onbeş günde bir. 1 Haziran 1325'ten rumî ayların ilk günü, yani her ayın 14. günü çıkarılan dergi, aylık olarak, Darüşşafaka Mezunin Cemiyeti adına, 12 sayı çıkarılmıştır (I., s. 82; II., s. 50; Özege, s. 503, TBMM, s. 48). İmtiyaz sahibi Hasan Ferid (1871-1918) Bey ünlü matematikçi ve maliyecilerimizdendir (Türkiye Ansiklopedisi, Ankara, C. III, s. 44).
60. *Davul: İlânat ve Sanayi* gazeteleri sahibi Hasan Vasıf Efendi, İstanbul, Tr, haftada iki defa. 27 Ekim 1908-27 Nisan 1909 (14 Teşrin-i evvel 1324-14 Nisan 1325) tarihleri arasında 24 sayı çıkan mecmuanın sermuharriri Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Beydi (M. Çapanoğlu, age, s. 70). Takım halinde kütüphanelerde bulunmaktadır (I., s. 82; II., s. 50, Özege, s. 503; TBMM, s. 48).
61. *Define*: Tophâne-i Âmire Yoklama Kalemi Müdürü Mehmet Âtîf Efendi, İstanbul, günlük.
62. *Demet*: Büyüka'da mukim İsmail Hakkı Bey, İstanbul, Tr, musavver, haftada iki defa. Haftada bir defa çıkan bu kadın mecmuasının 7 sayıdan ibaret takımı kütüphanelere girmiştir (I., s. 83; II, s. 51). Tasvirleri Mesrur İzzet tarafından çizilmiştir (RMM, XI-1908, s. 565). Muhtevî olduğu yazı ve şüirlerin listesi neşredilmiştir (*Kadın Dergileri*, s. 24-27). Aynı sıralarda Faik Sabri Duran'ın sahib-i imtiyazı olduğu diğer bir *Demet* mecmuası daha neşredilmiştir (I., s. 83).
63. *Demokrat: Tercüman-ı Hakikat* gazetesi muharrirlerinden Memduh Efendi, Tr, R, Er. Şimdilik onbeş günde, ileride haftalık veya günlük.
64. *Devair*: Adliye Sicil Kalemi ketebesinden Emin Vedat Bey, İstanbul, Tr, günlük.
65. *Dicle*: Şahbenderzâde Mahmud Çelebi, Bağdat, Tr, Ar, günlük.
66. *Dideban*: İbrahim Halil, İstanbul, Tr. Şimdilik haftada iki, ileride günlük.
67. *Dikkat*: Hüseyin Sâmî Bey, Dersaadet, Tr, günlük.
68. *Doğru Söz*: Telgraf Nezareti âzâsından Corci Hrenos (George Khronos), İstanbul, Tr, günlük.
69. *Doğru Yol*: Gazete muharrirlerinden Mehmed Âsaf Bey, İstanbul, Tr, günlük. Konselidci Âsaf (M. Âsaf Borşacı) tarafından çıkarılan gazete günlük değil, haftalık çıkarılmıştır (I., s. 92; II., s. 58; Özege, s. 504). *Hukuk-u Umumiye* (Nu. 118, 10 Kânun-ı sâni 1324, s. 4) çıkışını, refikimiz diyerek tebrik ediyor. 27 Haziran 1912 (14 Haziran 1328) tarihinden itibaren Ergirili Ahmed Cevdet tarafından, yalnız edebiyat ve letâiften bahsetmek üzere çıkarılacağı haber verilmiştir (*İfham*, nu. 283-99, 10 Haziran 1328, s. 4).
70. *Durbin*: Yenişehirizâde Muhiddin Bey, Aydın, Tr, R, haftada iki defa.

71. *Ebu Haşîş*: Emirîzâde Baha Bey, Halep, Tr, Ar. Şimdilik haftada bir, ileride günlük.
72. *Edeb*: İzmir'de Darül-Edeb Mekteb-i Hususîsi müessisi Yusuf Ziyaeddin Efendi, Aydın, Tr, haftalık.
73. *Edeb*: Edeb Kitabhanesi sahibi Leon Lütfi, İstanbul, Tr, günlük. L. Lütfi imzasıyla birçok kitap neşreden ve Semih Lütfi'nin (Erciyes) kardeşi olan Leon Lütfi Bâtmâli'nin pek tanınmayan simalarındandır. Bu gazetesi kataloglarda görünmüyor.
74. *Edeb Ya Hû*: İzmir'de Zeytunzâde Mehmed Remzi Efendi, İzmir, Tr, musavver, mizah, günlük. İzmir kaydına rağmen İstanbul'da çıktığını gösteren kataloglar da (I, s. 97; II., s. 61) vardır. Özege (s. 506) ve Özön (s. 73) ise İzmir'de çıktığını belirtiyor. İzmir'de çıktığını *Revue du Monde Musulman* da (I-II, Fevrier, 1909, s. 175) yazmıştır. Bu yanlışlığın sebebi anlaşılammıştır.
75. *Edebiyat*: Vamık Şükrü Bey, İstanbul, Musavver, haftalık.
76. *Efkâr-ı Millet*: Darül-fünun-ı Osmanî talebesinden Kalenderhâne Medresesi'nde mukim Fatsalı Yusuf Ziyaeddin Efendi, İstanbul, şimdilik haftada bir, ileride günlük. Bu gazetenin sadece 1 Ocak 1909 (18 Kânun-ı sâni 1324) tarihli birinci nüshası kataloglara girmiştir (II, s. 63; Özege, s. 506). Gazetenin müdürü Mehmed Lebib (Ateş-İstanbul, 1886-1958) olup Mecelle ve Fıkıh hocası Mustafa Vehbi (1840-1 Mayıs 1903) Efendi'nin oğludur. *Protesto* gazetesindeki yazılarından ötürü 31 Mart Vak'ası üzerine asılan Nadirî Fevzi'nin dul kalan eşi ile evlendi ve bu evlilikten Orhan Şapolyo (Avukat, 1921) dünyaya geldi. N. Fevzi, Enver Behnan Şapolyo'nun babasıdır (Bu bilgileri veren O. Şapolyo Bey'e müteşekkirim.). M. Vehbi için: Ebüs'ulâ Mardin, *Huzur Dersleri* (Ekler: İsmet Sungurbey), İstanbul, 1966, C. II-III, s. 1093-1095.
77. *Emel*: Musullu Başalemezâde İsmail Hakkı Efendi, İstanbul, Tr, haftalık.
78. *Encümen*: Mekteb-i Hukuk mezunlarından Mahmud Nedim Efendi, İstanbul, Tr, Musavver, günlük.
79. *Engin*: Edirmeli Mehmed Necip, Aydın, Tr, günlük ve haftalık. İmtiyaz sahibinin son devrin dikkate değer simalarından M. Necip Türkçü (Edirne, 1872 - İstanbul, 1950) olduğunu tahmin etmek zor değildir. Ancak mecmuanın çıktığı yolunda herhangi bir bilgi (O: Faruk Huyugüzel, *Necip Türkçü*, Ankara, 1988, s. 240) bulunmamaktadır.
80. *Envar-ı Hürriyet*: Kosova Hukuk Mahkemesi Başkâtibi Ali İffet Efendi, Kosova, şimdilik haftada bir, ileride iki. Ali İffet'in aynı zamanda sermuharrirliğini yaptığı gazete Üsküp'te çıkmıştır. Üsküp'te Matbaa-i Vilâyet'te (Kosova) basılan gazetenin 1909 senesine ait bazı sayıları kütüphanelere girmiştir. Bilinen son (10) sayısı 10 Kasım (1909) tarihini taşımaktadır (İsmail Eren, "Yugoslav Topraklarında Türkçe Basın", *Sesler*, Sayı 9, Ekim 1966, s. 56, 62; I., s. 100; II, s. 65). Ali İffet'in hayatı için: İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul, 1969, s. 698-699.
81. *Envar-ı ulûm*: Filorina kaymakamlığından mütekaid Mustafa Sâti, İstanbul, Tr, mecmua, haftalık. 1908 senesinde Maarif tarihimizin ünlü simalarından Sâti Bey tarafından 6 sayı çıkarılmıştır (I, s. 101; II, s. 65; Özege, s. 507; Sâti Bey için: A. Çankaya, age, III. cilt, s. 844-859). Mecmua hakkında Fransızca bir mecmuada da (RMM, X-1908, s. 335) bilgi bulunmaktadır.

82. *el-Esedü'l-İslâm*: Cebel-i Garbî ulemasından Süleyman el-Barunî Efendi, Trablusgarp, Tr, Ar. Meclis-i Mebusan'da önce mebus, sonra Âyân âzâsı olarak bulunan imtiyaz sahibinin bu imtiyazı kullanmadığı anlaşılıyor (hayatı için, TDV.İA. İstanbul, 1992, C. 5, s. 92).
83. *Envar-ı Tekâmül*: İbn-i Nusret Bezmi, İstanbul, haftalık risâle. İmtiyaz sahibi Bezmi Nusret (Kaygusuz; Kandıye, 22 Şubat 1890-İzmir, 25 Nisan 1961) hâtıralarında (*Bir Roman Gibi*, İzmir, 1955, s. 268) bu teşebbüsünden bahsetme ihtiyacı dahi duymamıştır.
84. *el-Eyyam*: Tebaa-yı Osmaniye'den ve dâvâ vekillerinden Faik Gregor Bey, Beyrut, Ar, indêl-hâce, Tr, günlük. Arapça nüshasının 25 Mayıs 1909 tarihinden itibaren çıktığı anlaşılıyorsa da Türkçe nüshasının çıkıp çıkmadığı tespit edilememiştir. (Şemseddin er-Rıfâî, *Tarihü's-Sihafetü's-Suriye*, Cüz-ü evvel, Mısır, 1969, s. 298; Yusuf Esad Dagir, *Kamusu's-Sihafetü'l-Lübnaniyye*, Beyrut, 1978, s. 79).
85. *Ezhar-ı Şebab*: Telgraf ve Posta Nezareti Muhasebe Kalemi mümeyyiz muavini Mehmed Hasib Efendi, İstanbul, Tr, Fr, Musavver, haftalık. Çıktığına dair bilgi varsa da herhangi bir nüshası henüz bulunamamıştır (Groc-Çağlar, s. 102).
86. *Familya*: Kocamustafapaşa civarında Ali Fakih mahallesinde üç numaralı hânedede sâkin Mehmed İhsan Bey, İstanbul, Tr ve Fr, musavver, haftalık (Groc-Çağlar, s. 103). Kütüphane kataloglarında görünmüyor.
87. *Fazilet*: Meclis-i Maarif âzâ-yı sâbrkasından Reşad Efendi, İstanbul, Tr, musavver, haftalık, ileride günlük. İlk dört sayısı kataloglara girmiştir. Ahmed Reşad aynı zamanda sermuhar-
- rirydi (I, s. 106; II, s. 69).
88. *Felend*: Kütahya Bidayet Mahkemesi başkâtibi Ferid Bey, haftada iki defa.
89. *Fennî Gazete*: Tebaa-yı Osmaniye'den Bedros Efendi, İstanbul, Tr, günlük.
90. *Fevaid*: Bursa gazetesi sahibi Emri Efendi dâmâdı İsmail Rüştü Efendi, Bursa, Tr, cumartesi, çarşamba ve ileride günlük. *Fevaid*, Murad Emri Efendi'nin daha önce (1888-1898) yine bu şehirde onbeş günde bir çıkarıldığı gazetesinin (I., s. 110; II., s. 72, Özege, s. 509) adıydı. İkinci defa çıkarıldığına dair bir bilgi bulunamamıştır.
91. *Feyz*: Silâhtarzâde Halil Efendi, Trabzon, Tr, musavver. Şimdilik haftada üç, ileride günlük. 26 Ağustos 1908-30 Eylül 1909 tarihleri arasında önce haftada bir, daha sonra da iki defa çıkarılan gazetenin bilinen son sayısı 77 numaralıdır. Gazetenin imtiyazı sonradan Eyüzbâde Osman Nuri'ye (hayatı için: Albayrak, age, s. 356-357) geçmiş ve gazete onun tarafından çıkarılmıştır (Albayrak, age, s. 45-47; I., s. 111; II., s. 72; Özege, s. 509).
92. *Feyz-i Hürriyet*: Dâvâ vekillerinden Vicdanî Efendi, İstanbul, Tr, şimdilik haftada iki, ileride günlük. Pazartesi ve perşembe günleri çıkan gazetenin sermuharriri de Vicdanî Efendi'di. Bazı şahıslar aleyhindeki neşriyatından ötürü Matbuat Nizamnâmesi'nin 20. maddesi gereği bir ay tatiline, 2. Ceza Mahkemesi tarafından karar verilmişti (*İkdam*, nu. 5153, 28 Ağustos 1334, s. 3). Kütüphanelerde bulunmaktadır (I., s. 111, II., s. 72; Özege, s. 509). Gazetenin müdir-i mes'ûlü Mehmet Reşad, diğer bir muharriri ise Sâcid Beydi (RMM. X-1908, s. 321).

